

ВІДГУК

офіційного опонента доктора медичних наук, доцента Ковальчука О. І.
на дисертаційну роботу Макарчук Ірини Миколаївни «Конституціональні
особливості юнаків і дівчат Поділля хворих на вугрову хворобу», подану до
захисту в спеціалізовану вчену раду Д 05.600.02 при Вінницькому
національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова
на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук
за спеціальністю 14.03.01 – нормальна анатомія

1. Актуальність обраної теми дисертації. Збереження і зміцнення здоров'я людини, профілактика, лікування та реабілітація різноманітних патологічних станів є важливою метою сучасної медицини. Основою станів норми і патології є взаємодія генетичних особливостей організму і факторів зовнішнього середовища. Власне, генетична складова дає пояснення індивідуальним відмінностям схильності організму до розвитку певної патології і зумовлює різний ступінь її прояву та сприйнятливості до різних засобів терапії. Мультифакторна патологія, до якої відноситься і вугрова хвороба, характеризується полігенною схильністю, яка реалізується через притаманні конкретній конституції людини особливості гено- і фенотипічної норми реакції. У медицині існує два фундаментальних аналітичних підходи: механістичний (диференційний) і системний (інтегральний). До недавнього часу лікарі керувались механістичним принципом – порівнюючи результати досліджень з референтними значеннями або рівнями. При цьому в переважній більшості випадків лікарем використовувались лише абсолютні значення результатів пацієнта, що характеризують окремі ознаки. Однак клініцистам доводиться мати справу з цілісним організмом, структурно-функціональний стан якого можна охарактеризувати за допомогою багаточисельних показників, які взаємопов'язані між собою.

На теперішній час індивідуалізація підходу до здорової і хворої людини розглядається як стратегія і тактика діагностики, лікування, профілактики і реабілітації з урахуванням індивідуальних особливостей

організму. Дані підходи пов'язані з пошуком біомаркерів, асоційованих з ризиками розвитку тієї чи іншої нозології, а також ефективністю лікування, що визначається особливостями генетично-детермінованого конституційного статусу людини. Цілком зрозуміло, що для встановлення конституційних критеріїв захворювань необхідно чітко провести межу між нормою і патологією, для чого потрібно накопичення фактичних даних про здорову людину.

До теперішнього часу накопичений досить великий матеріал у вивченні патогенезу захворювань шкіри за допомогою конституціонального підходу, що дозволяє виявити існуючу в рамках однієї нозології індивідуальну варіабельність морфофункціональних показників пацієнтів з тією чи іншою патологією.

Клінічні дослідження, переважно зарубіжних авторів, показують, що у представників різних етнічних груп має місце диференційований характер виникнення вугрової хвороби, важкості перебігу процесу, формування ускладнень і ефективності лікувально-профілактичних заходів, що скеровує дослідників на вивчення функціонального стану шкіри здорових та хворих на вугрову хворобу юнаків та дівчат з обов'язковим урахуванням будови тіла та приналежності до того чи іншого етносу.

2. Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях. Наукові положення і висновки дисертаційної роботи І. М. Макаручак цілком відповідають меті і задачам дослідження, ґрунтуються на фактичному матеріалі, отриманому на достатній вибірці.

Комітетом з біоетики Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (протокол № 4 від 07.04.2017) встановлено, що проведені дослідження відповідають біоетичним нормам Гельсінської декларації, Конвенції Ради Європи про права людини та біомедицину (1977), відповідним положенням ВООЗ та законам України.

Усі використані у дисертації засоби виміральної техніки пройшли

необхідну перевірку територіальним органом Держстандарту України й визнані придатними до використання при виконанні наукової роботи.

Отримані автором результати дисертаційного дослідження відповідним чином зафіксовані в первинній науковій документації, ретельно оброблені з використанням параметричних і непараметричних методів статистичного аналізу та узагальнені в дисертації в 40 таблицях.

Аналіз сучасного стану розробок в даному напрямку, узагальнення, аналіз та обговорення результатів проведених досліджень виконані з використанням достатньої кількості джерел сучасної наукової літератури вітчизняних та закордонних авторів.

Вміст наукової роботи з її обґрунтуванням є достатніми для узагальнень і висновків щодо визначення конституціональних параметрів тіла юнаків та дівчат в нормі та при вугровій хворобі.

Достовірність наведених результатів дисертаційного дослідження не викликає сумнівів та обґрунтована тим, що всі положення і висновки дисертації сформульовані на підставі аналізу одержаних результатів з використанням великого за обсягом фактичного матеріалу і його коректної статистичної обробки, відповідають поставленим завданням дослідження та мають наукову й практичну цінність.

Дисертантом вперше встановлені відмінності антропометричних показників, компонентів соматотипу та показників компонентного складу маси тіла між здоровими та хворими на вугрову хворобу без урахування і з урахуванням ступеня важкості захворювання юнаками або дівчатами Подільського регіону України, а також виражені прояви статевого диморфізму показників будови та розмірів тіла.

Також вперше встановлені відмінності розподілу соматотипів між здоровими та хворими на вугрову хворобу без урахування і з урахуванням ступеня важкості захворювання юнаками або дівчатами. Встановлено, що у хворих юнаків та дівчат спостерігається більший відсоток представників мезоморфного соматотипу. Також у хворих юнаків встановлено більший відсоток представників ендо-мезоморфного соматотипу та менший відсоток

представників екто-мезоморфного соматотипу; а у хворих дівчат – менший відсоток представниць ендоморфного соматотипу.

Вперше у хворих на вугрову хворобу юнаків і дівчат встановлені прояви субпатологічних конституціональних типів, які характеризуються різнонаправленістю змін частини антропометричних показників (поздовжніх, поперечних і обхватних розмірів тіла).

В побудованих за допомогою дискримінантного аналізу математичних моделях можливості захворювання та особливостей перебігу вугрової хвороби в юнаків та дівчат Поділля в залежності від особливостей будови та розмірів тіла, встановлено, що рівень дискримінації вищий в моделях у дівчат. При аналізі входження до моделей антропометричних і соматотипологічних показників, у більшості випадків, як у юнаків так і у дівчат більш часто до моделей входять показники товщини шкірно-жирових складок та діаметри тулуба, а також лише в юнаків – обхватні розміри тіла.

За результатами досліджень здобувачем, у співавторстві та одноосібно, опубліковано 13 наукових робіт, в яких автор опублікувала найважливіші матеріали дисертаційного дослідження. 7 статей опубліковано в рекомендованих МОН України наукових фахових журналах (серед яких 3 входять до переліку міжнародних наукометричних баз). 1 стаття опублікована в закордонному фаховому журналі, що входить до міжнародної наукометричної бази Scopus (Польща). На розроблену комп'ютерну програму дисертанткою отримано свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір.

Матеріали дисертації були достатньо оприлюднені і обговорювались на: науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми сучасної морфології», присвяченій 75-ій річниці з дня народження професора Миколи Сергійовича Скрипнікова (Полтава, 2011); III міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Актуальні питання експериментальної, клінічної та профілактичної медицини» (Вінниця, 2012); на VII Міжнародному конгресі з інтегративної антропології (Вінниця, 2013); науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми функціональної морфології», присвяченій 110-річчю до дня народження професора Е. Д. Бромберг (Полтава, 2014); науково-практичній

конференції «Прикладні аспекти морфології» (Тернопіль, 2016); міжнародній науково-практичній конференції «Вітчизняна та світова медицина в умовах сучасності» (Дніпро, 2017); міжнародній науково-практичній конференції «Рівень ефективності та необхідність впливу медичної науки на розвиток медичної практики» (Київ, 2017).

3. Теоретичне та практичне значення результатів дослідження.

Одержані результати дисертаційного дослідження І. М. Макарчук мають важливе теоретичне значення, оскільки доповнюють існуючі знання стосовно конституціональної характеристики здорових і хворих на вугрову хворобу юнаків та дівчат Подільського регіону України. Побудовані дискримінантні моделі можливості виникнення і особливостей перебігу даного захворювання в юнаків та дівчат у залежності від антропометричних та соматотипологічних показників допоможуть більш коректно прогнозувати можливий ризик, що, в свою чергу, дозволить своєчасно сформувати диспансерні групи та проводити профілактичні заходи з попередження виникнення вугрової хвороби.

4. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому та ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертації. Дисертаційна робота Макарчук Ірини Миколаївни «Конституціональні особливості юнаків і дівчат Поділля хворих на вугрову хворобу» побудована в класичному стилі, цілком відповідає основним вимогам Департаменту атестації кадрів вищої кваліфікації та ліцензування Міністерства освіти і науки України щодо оформлення дисертацій. Робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить нове вирішення актуальної наукової проблеми щодо вивчення особливостей антропометричних та соматотипологічних параметрів у юнаків та дівчат Подільського регіону України хворих на вугрову хворобу, для розширення існуючих наукових уявлень та оптимізації лікування і профілактики даної патології. Робота відповідає шифру спеціальності 14.03.01 – нормальна

анатомія. Зміст автореферату І. М. Макарчук відповідає основним положенням та структурі дисертаційної роботи.

Наукову роботу представлено автором на 227 сторінках комп'ютерного тексту формату А4 і документовано 57 рисунками і 40 таблицями, які в логічній послідовності обґрунтовують достовірність викладеного матеріалу. Дисертація складається з анотації, змісту, вступу, огляду літератури, розділу з характеристики об'єктів і методів дослідження, 2-х розділів власних досліджень, розділу аналізу і узагальнення результатів дослідження, висновків, списку використаних джерел і трьох додатків.

В анотації (стор. 2-10) автор сформулювала основні наукові результати дисертаційного дослідження та представила власні публікації.

У вступі (стор. 13-19) дисертантка обґрунтувала актуальність проведеного дослідження, сформулювала мету та завдання дослідження, визначила об'єкт та предмет дослідження, аргументовано вказала методи дослідження, показала наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, зазначивши свій особистий внесок та внесок колег, описала наукові форуми з апробацією результатів виконаної наукової роботи.

Огляд літератури (стор. 20-39), складається з 2 підрозділів у яких автором, відповідно до поставлених завдань дослідження, включені джерела, що висвітлюють сучасні уявлення про значення особливостей конституціональних показників тіла у виникненні і розвитку мультифакторних захворювань, а також аспекти етіології і патогенезу та генетичні передумови вугрової хвороби. Розділ побудований логічно, читається і сприймається легко.

Другий розділ дисертації (стор. 40-49) присвячений характеристиці матеріалу та методів дослідження. Методи дослідження відповідають поставленій меті та завданням дослідження, яке проведено на 84 хворих на вугрову хворобу юнаках віком від 17 до 21 року, та 116 хворих на вугрову хворобу дівчатах віком від 16 до 20 років, мешканців Подільського регіону України. З бази даних науково-дослідного центру Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова взяті, отримані спільно з колегами, первинні антропометричні і соматотипологічні показники 150

практично здорових юнаків та 160 практично здорових дівчат аналогічного хворим юнакам та дівчатам віку, також мешканців Поділля. Серед методів дослідження, які застосовували: антропометрія – для вивчення особливостей тотальних та парціальних розмірів тіла; соматотипологічне дослідження – для оцінки соматотипу і компонентного складу маси тіла; математичні методи – для статистичної обробки отриманих результатів та розробки моделей прогнозу ризику виникнення вугрової хвороби в юнаків та дівчат у залежності від особливостей будови й розмірів тіла за допомогою покрокового дискримінантного аналізу. Коректно проведений статистичний аналіз обґрунтовує описані в дисертаційній роботі положення і висновки.

У третьому розділі (стор. 50-112) власних досліджень дисертант в трьох самостійних розділах послідовно і логічно викладає отримані розбіжності антропо-соматотипологічних показників між здоровими і хворими на вугрову хворобу юнаками або дівчатами, а також статеві відмінності даних показників. Розділ широко документовано наочними діаграмами, що є виявом способу ілюстративного підтвердження достовірності одержаних результатів та значимості проведених досліджень.

У четвертому розділі (стор. 113-139) власних досліджень, що складається з двох підрозділів, автором описані дискримінантні моделі можливості захворювання і особливостей перебігу вугрової хвороби в юнаків та дівчат Поділля в залежності від особливостей будови та розмірів тіла. Розділ документовано наочними таблицями.

У п'ятому розділі (стор. 140-168) досить кваліфіковано проаналізовано та узагальнено автором результати власних і відомих досліджень. У дискусії з іншими дослідниками здобувач робить роз'яснення суті отриманих результатів, для чого сам розділ містить досить аргументовану і добре проілюстровану інформацію. Отримані результати вміло порівнюються з даними інших авторів.

Висновки (стор. 169-172), зроблені у дисертаційній роботі, є достатньо конкретними і науково обґрунтованими та відповідають завданням дослідження.

У бібліографічному опису літературних джерел (стор. 173-204) відсоток посилань на джерела останніх 10 років становить більше 85 %. Список використаних джерел містить 278 найменувань, з яких 152 подано кирилицею та 126 – латиницею. Бібліографічний опис використаних джерел оформлений згідно з міжнародним стандартом (American Psychological Association style).

В додатках (стор. 205-228) представлені статистичні результати антропометричних і соматотипологічних параметрів у здорових та хворих на вугрову хворобу юнаків та дівчат, копії актів впровадження дисертації, а також список публікацій здобувача за темою дослідження і відомості про апробацію результатів дисертації.

Таким чином, дисертація побудована за схемою, що містить всі необхідні розділи. Аналіз змісту дисертації свідчить про її завершеність в цілому, високий методичний рівень досліджень, наукову новизну та вагоме практичне значення отриманих результатів.

Автореферат дисертації за своєю структурою відповідає існуючим вимогам. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації і повністю відображає основний зміст роботи.

5. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Вважаю, що отримані здобувачем результати дослідження практично значимі та можуть бути використані в навчальному процесі кафедр анатомії людини та шкірних хвороб; а також при написанні монографій, підручників та навчальних посібників. Крім того, отримані результати можуть бути використані у практичній діяльності лікарів-дерматологів клінічних закладів України для раннього прогнозу та профілактики вугрової хвороби.

6. Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації. Разом із загальною позитивною оцінкою дисертаційної роботи необхідно вказати на редакційні та технічні огріхи, механічні помилки при оформленні дисертації:

1. У тексті дисертації зустрічається незначна кількість орфографічних та чисто друкарських помилок (зокрема, на стор. 3 «...хворими на на вугрову хворобу...»; на стор. 18 «...комп'ютерна...»; на стор. 37 «...сімейною ...»;).

2. На мій погляд, таблиці 4 розділу дисертації краще було б винести у додаток.

3. В усіх таблицях «Додатку А» бажано вказати кількість спостережень у різних групах, а не лише в таблиці А.6.

Крім того, розглядаючи матеріали дисертаційного дослідження, виникли окремі запитання, на які хотілось би почути відповідь, а саме:

1. Які, на Вашу думку, найбільш важливі конституціональні параметри пов'язані з розвитком і особливостями перебігу вугрової хвороби?

2. Чому ви обрали для дослідження саме юнацький вік, а не підлітковий або більш ранній?

Вказуючи на існуючі незначні недоліки, слід визнати загальний високий рівень поданої до захисту дисертаційної роботи.

Зазначені неточності і редакційні огріхи в оформленні рукопису не знижують наукової цінності та висновків дисертації.

7. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Представлена до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.03.01 – нормальна анатомія дисертаційна робота Макарчук Ірини Миколаївни «Конституціональні особливості юнаків і дівчат Поділля хворих на вугрову хворобу» (науковий керівник – доктор медичних наук, доцент Дмитренко Світлана Володимирівна) є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить нове вирішення актуальної наукової задачі щодо вивчення конституціональних особливостей можливості виникнення і особливостей перебігу вугрової хвороби.

На підставі викладеного аналізу вважаю, що дисертаційна робота Макарчук Ірини Миколаївни «Конституціональні особливості юнаків і дівчат Поділля хворих на вугрову хворобу» за актуальністю, об'ємом, адекватними методами дослідження, науковою новизною отриманих результатів, обґрунтованістю і достовірністю висновків та положень, теоретичним і практичним значенням, достатністю й повнотою опублікування матеріалу, апробацією на наукових форумах різного рівня відповідає встановленим вимогам пункту 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015 і № 567 від 27.07.2016) щодо кандидатських дисертацій, а її авторка заслуговує наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.03.01 – нормальна анатомія.

**Офіційний опонент,
доцент кафедри анатомії людини
Національного медичного університету
імені О.О. Богомольця МОЗ України,
доктор медичних наук, доцент**

